

NOVA USTAVA IN PRAVICE ČLOVEKA

Mary Wollstonecraft je skoraj natanko pred 200 leti v obsežnem delu **V obrambo pravic ženske** v predgovoru, ki ga je posvetila enemu francoskih zakonodajalcev z začetka francoske revolucije - Talleyrandu, zapisala naslednje: "(...) zdi se, da se vam je odprl bežen pogled na to resnico, ko ste pripomnili, da je nemogoče v skladu z abstraktnimi načeli razložiti politični fenomen, ko ena polovica človeškega rodu popolnoma izključuje drugo iz sodelovanja pri vladanju. Če je tako **na čem potem temelji vaša ustava?**"

Aktualnosti teh besed za današnji čas ni treba posebej poudarjati. Vzhodnoevropske "mirne revolucije" so po svoji umiritvi pokazale eno krutih resnic postrevolucionarnega, pa tudi postsocialističnega časa. Namreč dejstvo, da pravice človeka, moškega ali ženske, tudi v novonastalih redih niso nič samoumevnega, čeprav se je morda zdelo, da bo "novi red" najprej in najskrbneje "poskrbel" ravno zanje. Zloglasna opredelitev "svetosti življenja" v predlogu nove slovenske ustave, ki je zapisana pred pravicami človeka in celo interpretirana kot "postmoderna pridobitev", je samo pravšnje izhodišče, ki tudi v predlogu nove ustave daje pravice samo nekaterim državljanom, druge pa de facto postavlja na stranski tir in iz njih napravlja drugorazredne prebivalce "naše dežele".

Toda čemu "služijo" človekove pravice? V zadnjem času se zdi, kot da bi nas hoteli prepričati, nečemu "služijo" da služijo konstituciji novega reda, da služijo vzpostavljanju demokracije (v stari ustavi so "služile" oblasti delavskega razreda). Toda, če sprejmemo takšno argumentacijo, potem iz tega sledi, da je mogoče človekove pravice "demokratično" izglasovati, in jih,

seveda v skladu s tem tudi kdaj demokratično odstraniti iz ustave. Paradoksalnost stanja, v katerem se nahajamo, je seveda v dejstvu, da bodo "človekove pravice", kakor bodo pač v ustavi zapisane, tako ali drugače izglasovane. Že sama njihova opredelitev bo izraz tega, kolikšno veljavo imajo in koliko se že spoštujejo v "naši deželi". Kajti če bi pravice človeka kot takega "zares obstajale", potem jih ne bi mogla "podeljevati" nobena oblast in država, pa tudi nobena "demokracija" ne. Po definiciji so te pravice namreč tisto kar je (kot nekaj danega in predpostavljene-ga) zapisano in priznано (tudi mednarodno) kot zaščita posameznika ali posameznice pred samovoljnostjo oblasti. Tudi pred samovoljnostjo demokracije in predvsem pred diktaturo večine.

Ravno diskusija o pravici posameznika ali posameznice do načrtovanja potomstva in o pravici ženske, da odloča o rojstvu otrok je najbolj tipični primer tendence, ko se hoče ustvariti situacijo, v kateri se bi pravice "podeljevalo" ali odvezalo, pač glede na potrebe (demokracije, nacije itd). Kaže pa tudi na strah nove oblasti pred pravicami človeka sploh. Eden izmed glavnih argumentov proti temu, da se ta pravica zapiše v ustavo, je bil že leta 1974, ko se je sprejemala socialistična ustava, da te pravice ne gre zapisati v ustavo, ker bi se s tem propagiralo abortus oz. da je mogoče to pravico zlorabiti, če bi se uporabljala "neomejeno". Taisti argument se že in se bo očitno še uporabljal v nadaljnji diskusiji o pravicah človeka v ustavi.

Predstavljajte si, da skuša danes nekdo argumentirati, da v ustavo ne bo zapisana svoboda političnega združevanja, češ da bi jo lahko kdo zlorabljal. In, ali je po drugi strani mogoče npr. pravico do osebne svobode utemeljiti v čem drugem kot v njej sami? Ali posameznik ali posameznica lahko zlorabi svoje pravice?

Dejstvo je, da so ženske, ne glede na to, ali je oblast "priznala" to kot pravico ali ne, vedno tako ali drugače skušale nadzorovati svojo plodnost in rojstva otrok (v zadnji instanci vedno one same kot posameznice). In če obstaja kakšna "naravna

pravica" potem je to ravno slednja - upoštevajmo samo dejstvo, da so si jo ženske pogosto vzele tudi ob riziku lastnega življenja. Če si neka oblast te pravice ne upa zapisati in jo s tem priznati, potem je lahko njen namen samo njeno kršenje. Ženske kot posameznice te pravice namreč nikakor ne morejo "zlorabljeni" ali "kršiti". Lahko pa jo zlorablja država, oblast ali medicina. In ravno njim se, ko je ta pravica priznana ženskam, prepreči zloraba.

Po drugi strani oblast, ki si te pravice ne upa zapisati v ustavo, pravno vzpostavlja dva ranga državljanov - tiste, katerih pravice so "breztemeljne" in tiste, ki šele morajo dokazovati, da so "vredni" in "zreli" za to da jih imajo, ker se zanje sumi, da bi jih lahko "zlorabljali". Ali so pred nami res leta pisanja novih deklaracij in zagovorov pravic?

(tekst ni lektoriran)